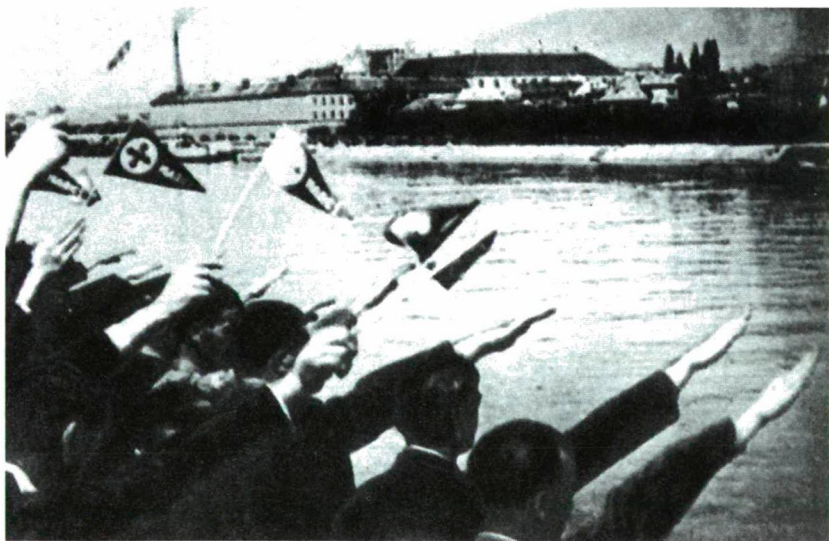

STANKOVITS GYÖRGY

Nemzetiszocialisták a képviselőházban 1935–1939 között

Nyilasok üdvözlik a börtönben lévő Szálasi Ferencet

1. Nemzetiszocialista szervezetek

Magyarországon a harmincas években egymás után tűntek fel a magukat nemzetiszocialistának valló pártok, „pártocskák”, mozgalmak. Ezzel párhuzamosan önjelölt vezérek sora is felbukkant. Az első jelentősebb szervezet – bár a képviselőházba nem jutott be – a Nemzeti Szocialista Magyar Munkáspárt volt, mely 1931-ben alakult meg, és amely 1933-tól Kaszáske-resztes Mozgalom néven is ismert volt. Mivel – sikertelenül – puccsot terveztek 1936 májusára, a pártot feloszlatták, vezetőjét, Böszörmény Zoltánt 32 hónap börtönbüntetésre ítélték.

Tárgyalt időszakunk szempontjából fontosabb a Festetics-féle Magyar Nemzeti Szocialista Párt, melynek vezetője gr. Festetics Sándor volt, aki érdekes ívet írt le politikai szereplése folyamán. 1918–1919 fordulóján három hétig szociáldemokrata miniszterként vett részt gr. Károlyi Mihály kormányában, 1931-ben egységes párti programmal választották meg képviselőnek. A NEP-ből 1934-ben lépett ki és kezdte el terjeszteni a nemzeti szocialista gondolatot lapjának, a „Mezőföld”-nek a segítségével. Az 1935-ös választásokon két mandátumot szereztek, az egyiket a párt vezetője, a másikat ifj. Balogh István, aki 1936-ban kilépett, és megalakította az Egyesült Magyar Nemzeti Szocialista Pártot.

Szálasi Ferenc 1935-ben hozta létre a Nemzeti Akarat Pártját, mely a választásokon a képviseleti megbízáshoz jutás érdekében Csoór Lajosnak, a Népakarat Párt vezetőjének kampányát támogatta, aki azonban a megválasztása után felrúgta a megegyezést. Miután 1937-ben pártját betiltották, megszervezte a saját Magyar Nemzeti Szocialista Pártját, melyet 1938 februárjában oszlattak fel. 1938 áprilisában Hubay Kálmán a lovasberényi időközi választások eredményeként bekerült a képviselőházban, majd megalakította a Nemzeti Szocialista Magyar Pártot, melyhez Szálasi hívei is

csatlakoztak, és amely ezután Nemzeti Szocialista Párt – Hungarista Mozgalom néven szerepelt. Ezt a pártot a Teleki-kormány oszlatta fel 1939. február 16-án. Hubay már márciusban „új” pártot szervezett, a Nyilaskezes Pártot, amely az 1939-es választások után az ország legnagyobb ellenzéki szervezete lett.

1938. június 14-én jelentették be a képviselőházban a Keresztény Nemzeti Szociális Front megalakítását, melyhez hat kisgazdapárti, két kereszténypárti politikus és ifj. Balogh István csatlakozott. Ez a csoportosulás azért fontos, mert 1939 után annak az integrációnak vált egyik magvává, amely a második legnagyobb ellenzéki frakciót jelentette, sőt 1941. szeptember 24-től Imrédy pártjával létrehozva a Magyar Megújulás Nemzetiszocialista Pártszövetséget 33 képviselőjével jelentősebb volt Szálasiék 31 fős képviseleténél.

2. Az 1935-ös választások

Az országgyűlés 1935-ös feloszlításakor egy képviselővel rendelkezett a Nemzeti Szocialista Párt (Meskó) és szintén eggyel a Magyar Nemzeti Szocialista Párt (Festetics). Festeticsék két mandátuma és Csoór Lajos képviselői helye mellett még Rajniss Ferenc a Reformnemzedék „színeiben” jutott be a képviselőházba. A nemzetiszocialista pártok az 1 420 764 nyíltan leadott szavazatból 51 094-et szereztek meg (3,6%), míg Budapesten a 249 155 érvényes szavazatból 1584-et (0,63%).¹

3. Parlamenti ténykedésük

■ 3. 1. ÚTKERESÉS

A Magyar Nemzeti Szocialista Párt képviselői a ciklus első részében leginkább arra helyezték a hangsúlyt, hogy komolynak, a magyar érdekeket szem előtt tartónak ismertessék el magukat. Ezen kívül nem fejtettek ki lényeges tevékenységet ebben az időszakban, már csak számuk és politikai

¹ SIPOS PÉTER: Őrségváltás szavazócédulákkal, 1935. In: Földes György – Hubai László (szerk.): *Parlamenti képviselőválasztások, 1920–1990*. Budapest, 1994.

súlyuk miatt sem, ellenben gyakran voltak szenvedő alanyai gúnyolódásoknak, támadásoknak. Festetics ezt azzal „vívta ki”, hogy miniszteri pályafutásának legfontosabb ténykedése a német Mackensen tábornok elfogása, illetve, hogy több képviselőtársa is ült a kor börtöneiben, ahol fizikailag is bántalmazták őket. Felszólalásaik között jelentős arányt képviseltek a választóköri körzetük, illetve a mezőgazdaság ellen kifejtett megnyilatkozások. Ifj. Balogh István az 1936/37-es költségvetés általános vitája kapcsán reflektált Rupert Rezső vádjára, aki szerint Debrecenben a nemzetiszocialistákat „barna ingekkel fogdossák”, mivel a nemzetiszocializmusnak más nem áll rendelkezésére, mint a lekenyerezés. Szerinte most azok a nemzeti szocialisták, akik az 1918-as időkben kommunisták voltak. Balogh válaszában kijelentette, hogy „a nemzeti szocializmus komoly ideológiai alapokra fektetett, demagógia és politika nélküli mozgalom. A csatlakozókat megtanítjuk, hogy csak magukra vannak utalva. Nincs vallás alapján különbség magyar emberek között. Ezek az emberek nem cigányok és csavargók, hanem komoly magyarok.”² 1936. október 22-én a Darányi-kormány megalakulása alkalmából fejtette ki nézeteit, mint az Egyesült Magyar Nemzeti Szocialista Párt egyetlen képviselője. Beszédében hangoztatta, hogy nem fordul idegen eszmékhez, nacionalizmusokhoz, hanem „a magyar fajiség, lelkeség” talaján áll. Ezzel a magyar náciakat ért „németbérencség” vádját alól igyekezett tisztázni magát és pártját.³ Festetics azt állította egy interpellációjában, hogy a magyar mozgalom nincs összefüggésben a némettel, viszont ő úgy látta, hogy a kormány eddig korrekt és lojális volt a magyar nációkkal kapcsolatban. Mivel szerinte a német birodalom mentette meg Közép-Európát a bolsevizmustól, ezért helytelennek tartja a német nemzetiszocialista rendszer elleni izgatásokat, melybe egyházak is becsatlakoztak mondván, hogy a hitlerizmus második bolsevizmus, amely nem egyeztethető össze a vallással. A kormányfő válaszában kifejtette, hogy amíg a cikkek nem ütköznek a magyar törvényekbe, addig nem lát okot a beavatkozásra.⁴

---

² *Képviselőházi Napló 1935–(1940)*. V. kötet 81. ülés 135.

³ Uo. X. 145. 118., 119.

⁴ Uo. XII. 208. 601.

■ 3. 2. BELÜGYEK

Interpellációikban gyakran felpanaszolták a nemzetiszocialistákat ért sérelmeket. Különösen hátrányosnak találták a választójogi törvényjavaslatot, amelyet 1937. december 30-án nyújtott be Darányi és belügyminisztere, és amelynek tárgyalására 1938. március 23. és április 8. között került sor. A szélsőjobboldali képviselők ellene foglaltak állást. Balogh István a törvényjavaslatot visszaélésnek minősítette, amely kizárja a parasztságot a választójogból.⁵ Festetics egyenesen szörnyűnek találta, mondván, hogy közel egymillió főt zár ki. Legfájóbbnak a fiatal nemzedékek joghoz nem juttatását gondolta, hiszen ők az új eszmék (értsd: a nemzetiszocializmus) hordozói. Sérelmezte, hogy a Bethlen idején 24 évre emelt korhatárt a tervezet 26-ra, bizonyos vonatkozásban még magasabbra kívánja emelni. Sajátos példát hoz fel, amikor arra hivatkozik, hogy Schuschnigg az Anschluss előtt a 24 éven felülieket kívánta megszavaztatni, míg Hitler, a bevonulása után, 20 évre csökkentette a korhatárt.⁶

■ 3. 3. A ZSIDÓKÉRDÉS

Festetics nemzeti szempontból veszélyesnek tartotta a föld szabadforgalmát, hiszen pl. csak Nyírábrány határában 600 hold földet vásároltak fel lengyelországi zsidók két év alatt.⁷ Az állami rend megóvása végett szükséges sajtórendészeti rendelkezések kapcsán Hubay követelte az idegen szellem kiirtását és azt, hogy „...a magyarországi sajtóban 95%-ig érvényesüljön a keresztény népelem.”⁸ Az első zsidótörvény kapcsán – melynek szemérmesen a „Társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosítása” címet adták – Hubay 1938. május 11-én mondott beszédet. Úgy vélte, hogy az 5%-nyi zsidóságnak eddig a magyar gazdasági életben indokolatlanul sok jogot biztosítottunk. A törvényjavaslatot azért nem szavazta meg – bár az igazságügy-miniszter indoklása „szép és tökéletes”,

---

⁵ Uo. XVII. 294. 579.

⁶ Uo. XVIII. 292. 447.

⁷ Uo. XVIII. 292. 447

⁸ Uo. XVIII. 304. 221.

mert a kormány ezt végleges megoldásnak tekinti. Abban az esetben tudná elfogadni, ha 1943-ig 20%-ra, 1948-ra 10%-ra, 1953-ra 5%-ra szorítanák a zsidókat. De ez is csak „elvi deklaráció volna, mert hiszen meggyőződésünk, hogy ez a kormány sem 1953-ban, sem 1948-ban, sem 1943-ban nem lesz a helyén...” Úgy találta, hogy a törvényjavaslatban kíváncsúnak tartott 20%-os arány sem fog állni, mivel: a kormány kivételezhet, az 1919. augusztus 1. előtt kikeresztelkedettek nem számítanak zsidónak, és a törvényjavaslat nem vonatkozik azokra a vállalatokra, amelyek 10 alkalmazottnál kevesebbet foglalkoztatnak, és nem vonatkozik a Kereskedelmi és Ipar Kamarára sem.⁹ Festetics, többek között azért nem fogadta el, mert a zsidóságot továbbra is felekezetként és nem fajként kezelik, mert „megtaláljuk azt az óhajt..., hogy a zsidóság legalább nagy részben olvadjon be a magyar fajba”, lényegében a zsidóság legerősebb részének konzerválását jelenti a magyar fajjal szemben, és a szegényebb és hitükben, fajiságukban hűen kitartó zsidókat sújtja leginkább, holott őket kellett volna inkább előnyben részesíteni.¹⁰ Hubay már 1938. május 8-án interpellált a belügyminiszterhez mondván, hogy több helyen az országban zsidó bojkott indult a zsidótörvény illetve a rituális vágás eltörlése ellen. Szerinte a bojkottra izgatókkal szemben teljes vagyonek Kobzást kellene alkalmazni.¹¹

Keresztes-Fischer Ferenc válaszában kijelentette, hogy izgatás miatt a fővárosban 26 személyt helyeztek rendőri felügyelet alá. Valójában ez a mozgalom nem terjedt tovább. Ezután figyelmeztette Hubayt: „Nekem azonban azt a kérést kell intéznem a tisztelt interpelláló képviselő úrhoz és különösen azokhoz, akik az országban a háta mögött állnak: hagyják békében ezt a témát, ne piszkálják, ne izgassák folyton a zsidóságot, mert a zsidóknak is vannak idegeik, azok is megijednek és ha egyszer meg vannak ijedve, ekkor azok is képesek ostobaságokra”.¹²

Hubay 1938. május 18-án „az Egyesületi szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlása” című törvényjavaslat tárgyalásakor kijelentette, hogy

⁹ Uo. XVIII. 310. 482.

¹⁰ Uo. XVIII. 310. 516.

¹¹ Uo. XIX. 325. 508.

¹² Uo. XIX. 325. 511.

ők nem akarnak forradalmat, mert „a törvényes rendre mindennél nagyobb szükség van”, illetve „ebben az országban újabb vérontásra lehetőséget adni nem lehet.” Megítélése szerint a törvényjavaslat nem a szélsőjobb ellen irányul, hanem a nemzetközi zsidóság szabadkőműves szervezkedése illetve a nemzetközi zsidóság magyarországi és nemzetközi bolsevista szervezkedése ellen.¹³ A második zsidótörvényt (1939: IV. tc.), amely „a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról” címet viselte, a nyilas képviselők azért nem támogatták, mert – bár faji alapon állt – nem tartották elég „hathatósna”, úgy vélték – és ez a későbbiekben igazolódott is –, hogy itt nem „végleges rendezés”, hanem csak toldozgatás történt. Ezen törvény alapján zsidónak minősültek mindazok – meg ha nem is voltak zsidó vallásúak –, akiknek egyik szülője vagy két nagyszülője az volt. Az értelmiségi és a közalkalmazotti pályákon a zsidók arányát 12, illetve 6%-ban szabta meg, míg az első zsidótörvény ezt 20%-ban maximálta. Mind a gazdasági, mind a szellemi élet vezetéséből való kirekesztésük elsődleges célja volt a törvényalkotóknak. Mivel politikai jogaikat is korlátozták (katonai szolgálat helyett munkaszolgálatra kötelezés, szavazati joguk korlátozása), így lényegében másodrangú állampolgárokká degradálták őket. A törvényjavaslat parlamenti tárgyalásával párhuzamosan a belügyminiszter feloszlatta az éppen megalakult Magyar Nemzeti Szocialista Pártot, valamint a Hungarista Pártot.

Május 4-én a kormányzó leiratában feloszlatta a képviselőházat. Az új választásokra május 28–29-én került sor, melyekből a nyilas pártok – különösen a Nyilaskeresztes Párt –, a támadások, vádaskodások ellenére („guruló márkák”) jelentősen megerősödve kerültek ki.

4. Az 1939-es választások

Az 1939-es választások a szélsőjobboldali pártok jelentős előretörését eredményezték. Az a szóbeli megegyezésük, hogy a kisebb pártok beolvadnak a nagyobbba, ugyan nem valósult meg, de együttműködési megállapodást kötöttek.¹⁴ A nyilasok 754 234 szavazattal (21%) 28 mandátumot szerezve

¹³ Uo. XIX. 315. 10.

¹⁴ LACKÓ MIKLÓS: *Nyilasok, nemzetiszocialisták 1935–1944*. Budapest, 1966. 185.

a 260-ból – amihez jött még 38, a Felvidékről és Kárpátaljáról behívott honatya – a parlament legjelentősebb ellenzéki erejévé váltak, kétszer annyi helyhez jutva, mint a kiskgazdák (14), a szociáldemokratákat (5) pedig többszörösen felülmúlták. A legerősebbek Budapest (30%), Bács-Bodrog (30%), Győr-Moson (47%), Heves (36%), Komárom-Esztergom (34%), Nógrád (41%), Pest közép (52%!)¹⁵ és észak (43%), Sopron (38%), Szabolcs (40%), Vas (37%), Veszprém (40%) és Zala (44%) területén voltak. Az Egyesült Nemzeti Szocialista Párt 4, a Keresztény Nemzeti Szocialista Párt 3, a Nemzeti Front 3, a fajvédők 4, a Népakarat Pártja pedig 1 képviselői helyhez jutott. A szélsőjobboldali pártok összesen 1 074 415 szavazatot (30%) szereztek. Egy mandátumuk megszerzéséhez átlagosan több mint kétszer annyi szavazatra volt szükségük, mint a kormánypártnak.¹⁶ A választásokat az 1938-as választójogi törvény alapján tartották meg, melyet a nyilas képviselők erősen kritizáltak, elfogadhatatlannak minősítve azt, és amely mintegy 300 ezer embert, a második zsidótörvény 80-100 ezret fosztott meg szavazati jogától.

A szélsőjobboldali pártoknál jelentős gondot okoztak az anyagiak, illetve azok hiánya. A nyilasokat azzal vádolták meg, hogy Németországból támogatják a választási kampány Teleki is kijelentette, „...hogy gurul olyan pénz is, az országba, amelyhez a nemzethez hú magyar embernek nem volna szabad nyúlnia.”¹⁷

Miután összeült az új képviselőház, a „guruló márkák” ügye is terítékre került. Festetics június 21-én azt állította, hogy ez az „aliquid semper haeret” (valami mindig ragad) kezdődő zsidó rágalomhadjárat, amely a miniszterelnökre is hatott. A „suttogó propaganda szerint Zürichben azért emelkedett a pengő árfolyama, mert a németek vásárolták az nyilasok részére, ugyanakkor a kormány lapja, az Új Magyarország azt állítja, hogy a kor nagyszerű gazdaságpolitikájának tudható be, tehát a kormány kettős játé-

---

¹⁵ Pest vármegye alispánja ekkor Endre László volt, aki a zsidók kevesebb mint 10%-ának adott igazolást választójogról.

¹⁶ PINTÉR ISTVÁN: A kényszerpályára szavazott ország. In: Földes György–Hubai László (szerk.): *Parlamenti képviselőválasztások. 1920–1990.* Budapest, 1994.

¹⁷ *Pesti Hírlap*, 1939. május 20.

kot folytat. Felpanaszolta, hogy képviselőjelöltjeiknek a választási kiadások fedezésére tiszti, illetve uzorakölcsönt kellett felvenniük.¹⁸ Teleki válaszában elmondta, hogy május 8-án és 9-én Zürichben egy nem magyar és nem is magyarországi egyén 5-600 ezer pengőt vásárolt, ami az üzleti életben nem jelent meg. Mivel ez az esemény a képviselőválasztások kiírása utáni napokban történt, arra következtetett, hogy a két dolog összefügghet.¹⁹ A vádakat konkrétan bizonyítani azonban nem sikerült.

A választások még hónapokig szerepeltek a képviselőház előtt. 1940. január 17-én Imre azon háborgott interpellációjában, hogy adófizető, föld-birtokos emberektől elveszik a szavazati jogukat, míg adót nem fizető, segélyre szoruló zsidó nőknek nem. (Budinszky bekiabálása szerint Jász-apátiban halottak is szavaztak.)²⁰ Keresztes-Fischer Ferenc válaszában rámutatott, hogy „a zsidó utánajár a dolognak, a magyar gazda pedig nem törődik azzal, van-e választójoga vagy nincs.”²¹

---

¹⁸ *Képviselőházi Napló*, 1939–1944. I. 6. 59.

¹⁹ Uo. I. 6. 63.

²⁰ Uo. IV. 71. 184.

²¹ Uo. IV. 71. 184.